
PÁLYÁZAT

KATAI RAFAEL

Taktikai ajánlások a helyszíni szemléhez¹

Valamikor az 1950-es évek elején még azt mondták, hogy „Minden helyszíni szemle két részből áll: a statikus, azaz mozdulatlan állapotban végrehajtott szemléből és a dinamikus, avagy mozgó állapotban végrehajtott szemléből. A statikai részben a nyomozó a helyszíni szemle során a felfedezett tárgyakat úgy vizsgálja meg, hogy azokat eredeti állapotukban hagyja, helyükről el nem mozdítja. Ezt követően a nyomozó a tárgyakat a helyükről elmozdítja és azokat kézbe veszi, elfordítja, eltolja, magához vonja azon célból, hogy a szemle alá vont tárgyakon nyomokat fedezzen fel, illetve azokat jobban szemügyre vehesse.”²

„A szemle statikus szakaszának feladata az összkép rögzítése vagy más szóval helyzet-megállapítás. Ez a helyszínen lévő valamennyi dolognak és közvetlenül érzékelhető jelenségnek térbeli elhelyezkedésük és egymással való összefüggésük állapotában való rögzítését jelenti. Célja, hogy a helyszínt egységes, összefüggő egészként vizsgálva a történetekre következtetni és szükség esetén azokat rekonstruálni lehessen.”³

Biztosan akad, aki új szempontok, a technikai lehetőségek vagy egyéb ok alapján az előbbi fogalmat képes jól és használhatóan kiegészíteni, azt azonban nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Déri Pál meghatározta az alapokat. Én csak annyit tennék hozzá, hogy a szemle statikus szakasza egyben felkészülés a dinamikus szakaszra, hiszen ez alatt jelölhető ki a bizonyítékgyűjtés helye és módja is. Ezek szerint a helyszín kiterjedése az első, amit vizsgál a szemlebizottság, mert ahhoz igazítja a tevékenység megkezdésének helyét és módját is. Meghatározza, hogy hol készüljenek az első fénykép- vagy videofelvételek, hol lehet szagnyomot, járműnyomot, lábnyomot (stb.) rögzíteni. A bűncselekmény helyszínéhez vezető utak, a megközelítés, valamint az elkövető távozásának helye, iránya fontos bűnjeleket rejthet. Csak ezek vizsgálata után lehet a közvetlen helyszínt megtekinteni, és csak utána kezdődhet

¹ A tanulmány a Belügyminisztérium és a Belügyi Szemle által kiírt pályázatra beküldött anyag szerkesztett, rövidített változata.

² Gyarmati István (szerk.): A nyomozók kézikönyve. KJK, Budapest, 1955, 175. o.

³ Garamvölgyi Vilmos (szerk.): Kriminálisztika. BM Tanulmányi és Módszertani Osztálya, Budapest, 1961, 350. o.

PÁLYÁZAT

a dinamikus szakasz, ahol ismét előbb nézni, látni, keresni, kutatni, előhívni, rögzíteni, csomagolni kell a bűnjelet. A statikus és a dinamikus szakaszokat éles határral elválasztani, a helyszíni intézkedéseket határozottan kettéosztani egyértelműen nem lehet és nem is szabad. Mindig a célszerűség és a szakszerűség irányítsa a munkát, lépésről lépésre haladhatunk csak előre, az egyik hely statikus, majd dinamikus vizsgálata után jöhet csak a következő.

Nagy figyelmet és körültekintést igényel a statikus szakasz, hiszen a helyszíni intézkedések első hibái is itt mutatkoznak meg, türelmetlenség miatt sok esetben összemossák a szakaszokat oly módon, hogy az már kárt okoz. Az összképrögzítést gyakran megelőzi a nyomkutatás, anyagmaradvány-begyűjtés, így nem lehet utólagos rekonstrukcióra alkalmas fényképfelvételeket készíteni a helyszínről és a szemle tárgyáról. Be kell tartani a sorrendet, mindig legyen előbb statikus, fényképezős, gondolkodós szakasz, amely során a később végre nem hajtható méréseket is el kell végezni, majd ha már a lehető legtöbb dolgot gondolatban tisztáztuk, akkor lehet továbblépni a nyomkutatás és -rögzítés szakaszába.

A dinamikus szakasz fogalmának meghatározásakor ismét Déri Pált hívom segítségül, mert egyszerű, minden szükséges elemet tartalmazó, de esetlegesen jól kiegészíthető leírást készített. „*A szemle dinamikus (tárgyvizsgáló) szakaszában fel kell kutatni, vizsgálni és rögzíteni kell a helyszínen lévő valamennyi olyan dolgot, nyomot, elváltozást és jelenséget, amelyek az ott lefolyt cselekménnyel kapcsolatban jelentősége van (releváns), illetőleg amely támpontot nyújthat a bűncselekmény felderítéséhez, vagy tárgyi bizonyítékot képezhet. A dinamikus szakasz végrehajtása során is a környezeti-vel összefüggésben szemléljük a dolgokat és jelenségeket, de a nyomok és a tárgyi bizonyítékok felkutatása, szemrevételezése és rögzítése céljából a helyszínen található dolgokat helyükből kimozdítjuk.*”⁴

Katona Géza fogalmazta meg, hogy: „*A helyszíni szemle során megvalósítandó szervezési elvek között kiemelt helyen kell megemlítenünk a helyszíni szemle egységének kérdését. A helyszíni szemlén belül didaktikai szempontokból megkülönböztethetünk statikus és dinamikus, vagy más elnevezésű szakaszokat, sor kerülhet a technikai és taktikai jellegű tevékenység megkülönböztetésére. A tudományos, műszaki fejlődés szükségszerűen magával hozta a helyszíni szemlét alkotó tevékenységen belüli specializálódást. Ez nem jelentheti azonban a szemlének taktikai és technikai tevékenységre történő éles fel-*

⁴ Uo. 366. o.

PÁLYÁZAT

bontását olyképpen, hogy a nyomozó csupán nézelődik, s tanúkkal foglalkozik, a technikai felelős pedig tárgyi elváltozásokat, nyomokat keres és rögzít.”⁵

„A helyszíni szemlét általában számtalanszor meg lehet ismételni, de eredményességének lehetősége az idő múlásával és egyéb tényezők hatására állandóan csökken. Különösen pótolhatatlanok az első szemlén elmulasztott lehetőségek. Éppen ezért a helyszíni szemlével nem lehet kísérletezgetni, lefolytatását csak gyakorlott, határozott, áttekinthető, a krimináltechnikát és taktikát jól ismerő kriminalistára, rendőrré lehet rábízni. Ilyen nyomozókból kell létrehozni a helyszíni szemlék lefolytatására hivatott bizottság magvát.”⁶

Katona Géza is úgy gondolta, hogy „a helyszín állapotának megvizsgálása, a helyszínek környékének alapos átvizsgálása, nyomok észlelése, biztosítása, leírása és lerajzolása olyan általános kriminalisztikai feladat, amelyhez minden jól képzett nyomozónak, vagy körzeti megbízottnak [...] értenie kell. [...] [a nyomozótól] joggal elvárhatjuk a leggyakrabban előforduló nyomok és tárgyi bizonyítékok rögzítését [...] a taktikai tevékenység mellett az átlagos színvonalú technikai tevékenység elvégzését is.”⁷

Nehéz azonban szakértőt, szaktanácsadót találni, baj van az alkalmassággal és a képességekkel is, de egyre nagyobb gondot okoz, hogy egyes szakterületeken (például orvos) kevés az igazságügyi szakértő, nagy a leterheltség. A rendkívüli halálesetek helyszíni szemléinek jellegzetessége, hogy a bizottságnak tagja egy orvos is, ám a háziorvosok, ügyeletes orvosok igazságügyi képzettsége olyan alacsony szintű, hogy az már veszélyezteti a szemle szakszerűségét.

A tárgyi feltételek megteremtése alapvetően pénzkérdés. A helyszínre jutás, a világitás, a kommunikáció, a technikus eszközei és minden a helyszíni szemle lefolytatását gyorsító, támogató, az eredményeinek rögzítését pontosító eszköz kiváló minőségben és a legújabb fejlesztések szerint létezik. Bármilyen eszköz és technológia beszerezhető, amint arra Katona Géza is utalt, akár az interneten megtalálható és megrendelhető. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsának 2010-ben megtartott értekezletén *Pinkóczi József* rendőr alezredes örömmel tudatta, hogy világszínvonalú technikai eszközök kerültek be a magyar rendszerbe, egyebek között a lap-pangó nyomkutató új eszközei is. Persze hogy örülni kell neki, de azért azt jól érzékelteti ez a XXI. században Magyarországon nagy horderejűként tett

⁵ A Kriminalisztikai és Módszertani Tanácskozás anyaga: a helyszíni szemle. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1972, 111. o.

⁶ Garamvölgyi Vilmos (szerk.): i. m. 332. o.

⁷ A Kriminalisztikai és Módszertani Tanácskozás anyaga... i. m. 112. o.

PÁLYÁZAT

bejelentés, hogy nem a technikai eszközök fejlesztésével fog megvalósulni a helyszíni szemlék színvonalának rövid távú emelése. Lassú felzárkózás várható, mert egy gyorsabb ütemhez nagyon sok pénzre lenne szüksége a rendőrségnek, azt pedig be kell látnunk, hogy a gazdasági válság okozta nehézségek, az országot sújtó katasztrófák és a politikai helyzet nem segít, úgyhogy más megoldást kell keresnünk úgy, hogy közben napirenden kell tartani a tárgyi feltételek javításának szükségességét.

„A szemlebizottságban részt vevő tapasztalt, összeszokott kriminalisták számára a tudomány mindenkori színvonalának megfelelő technikai felszerelést kell biztosítani, hogy minél több nyomot, elváltozást stb. tudjanak felkutatni, és minél tökéletesebben rögzítsék azokat későbbi vizsgálatok számára. Minden helyszínen, és azon belül minden nyom stb. felkutatása és rögzítése sajátos technikai felszerelés és sajátos eljárások alkalmazását igényli...”⁸

„A kisebb súlyú bűncselekmények helyszínére technikus nélkül kiszálló nyomozó sem dolgozhatnak azonban eredményesen a leggyakoribb nyomok (lábnyom, ujjnyom, stb.) felkutatására és rögzítésére alkalmas alapvető technikai felszerelések nélkül.”⁹

A mai bűnügyi technikusok oktatása megfelelőnek tűnik, de kevés használható új eszköz és módszer kerül be a rendszerbe, ennek alapvető okát – amint arról szó esett – a modern eszközök árában kell keresni. Felvetődik a kérdés, hogy mennyit ér egy ember élete, mennyit áldozhatunk egy bűncselekmény elkövetőjének felkutatására, egy esetleges újabb bűncselekmény megelőzésére. Mennyit ér a tudás és a lehetőség akkor, amikor a régi módszerekkel, például a porozásos eljárással történő nyomkutatóással már nem lehet azonosításra alkalmas nyomot találni és rögzíteni? A másik oldalról viszont az látható, hogy a technika már-már átesett a ló túlsó oldalára a DNS-alapú nyomozásban. Az elmélet egyszerű: a DNS-t nem kell keresni, csak rögzíteni, hiszen mindenhol ott van, úgyhogy rögzítsük! Ezzel szemben az ujjnyomot először meg kell találni, csak azután lehet rögzíteni, amely már nem megy úgy, mint régen, úgyhogy ne erőltessük! Ebben csak az a baj, hogy amíg használható ujjnyomnyilvántartás van, használható DNS-nyilvántartás még nincs, ezért a vizsgálandó anyag mennyisége gyorsan nő, eredmény azonban csak lassan várható, és a DNS-profil önmagában semmit nem ér. A DNS nem minden, más nyomok és anyagmaradványok talán gyorsabban cél-

⁸ Déri Pál: A helyszíni szemle. In: Garamvölgyi Vilmos (szerk.): i. m. 334–335. o.

⁹ Uo.

hoz juttatná a nyomozót, de modern technikára van szükség a régi módszer hatékony alkalmazása érdekében, ami azonban sok pénzbe kerül.

Eljárási szabályok a bizonyítási eszközök rögzítésére

A helyszíni szemle során felkutatott tárgyi bizonyítási eszközökkel kapcsolatos teendőkről a Be. szemlérről szóló 119. §-a mindössze annyiban rendelkezik, hogy azokat fel kell kutatni, össze kell gyűjteni, és gondoskodni kell a megfelelő módon történő megőrzésükről. A bűnjelkezelés módjáról ez a szakasz nem ír semmit, csak a Be. lefoglalásról szóló részében van egy speciális utalás, egy a megőrzés miatt kiemelt pont és két általános kezelési iránymutatás. Tömör lényegét tekintve a 153. § (2) bekezdés szerint az olyan iratot, vagy az azt tartalmazó adathordozót, amelynek megismeréséhez a jogosult nem járult hozzá, zárt borítékban kell átadni a hatóságnak, a 154. § (1) bekezdés szerint pedig arról a dologról, amelynek a megőrzéséről nem letétbe helyezéssel, hanem egyéb módon gondoskodik a hatóság, a dologról készült jegyzőkönyvet vagy fényképfelvételt kell az ügyirathoz csatolni. A 154. § (2) bekezdése az egyedi azonosításra alkalmas adatok rögzítését teszi kötelezővé, míg a (3) bekezdés a lefoglalt dolog állaga változatlanóságának biztosítására és a nyomok megőrzésére szólít fel azzal, hogy a dolgot ne lehessen kicserélni, és az azonossága könnyen megállapítható legyen, de részletesen nem tárgyalja a teendőket.

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. tv. (Ket.) 50. § (7) bekezdése annyit ír a tárgyi bizonyítékról és a bizonyítékként felhasználható iratról, hogy azokat a hatóság lefoglalhatja. Ez annyiban tartozik a tárgyhoz, hogy a rendőrség rendkívüli haláleset miatt a Ket. szabályai szerint szükség esetén helyszíni szemlét, illetve halottszemlét folytat le. E kötelezettsége szakszerű teljesítése érdekében az ORFK vezetője az 1/2006. számú utasításában szabályozta a teendőket. Az utasítás 55. pontja szerint: „*A szemle során fel kell kutatni és rögzíteni kell a holttesten és környezetében található mindazon tárgyakat, nyomokat, anyagmaradványokat és elváltozásokat, amelyek a halál okának és bekövetkezése körülményeinek bizonyítására alkalmasak.*” Ez, mint látható, szintén nem ad támpontot arra nézve, hogy a törvényesség érdekében milyen módon kell rögzíteni a felsoroltakat, de az utasítás alapelvei között az 5. pontban leírja, hogy „...*az eljárási cselekményeket [...] úgy kell végrehajtani, hogy azok adatai egy későbbi, esetleges büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználha-*

PÁLYÁZAT

tők legyenek”. Ezt megerősítendő a 82-től 87-ig terjedő pontokban rendelkezik az eljárás során rögzített tárgyak kezeléséről, de ezek is inkább praktikus tanácsok, mintsem garanciális elemek.

Ezek után azt gondolhatnánk, hogy megvan a megoldás, amikor megtaláljuk a *lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról* szóló 11/2003. (V. 8.) IM–BM–PM együttes rendeletet. Sajnos azonban ez a rendelet sem ír a bizonyíték felkutatásának és rögzítésének olyan módjáról, amellyel az felhasználható és megáramadhatatlan lesz. De az első olyan jogi norma, amelyben a bűnjel csomagolásáról, annak lezárásáról, az azon, illetve a bűnjelcímken feltüntetendő adatokról olyan részletes leírás található, amely foglalkozik a bűnjel hitelességével is. A rendelet részletezi a lefoglalásról szóló jegyzőkönyv tartalmi követelményeit is, valamint a bűnjeljegyzékkel kapcsolatos teendőket.

A nyomok és anyagmaradványok rögzítésének pontos menetét a *belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól* szóló 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet írja le. A 32–35. §-ban a szemle során rögzített nyomok, anyagmaradványok szakszerű csomagolását és hitelesítését taglalja, ezzel megteremti az eddig leírtak alapját. Tekintettel arra, hogy a rendőrség által rendkívüli halál esetben lefolytatott helyszíni és halottszemlélt úgy kell végrehajtani, hogy annak adatai egy később esetleg szükségessé váló büntetőeljárásban felhasználhatók legyenek, e rendelet utasításait a Ket.-eljárásban is figyelembe kell venni a nyomok, anyagmaradványok rögzítése és csomagolása során.

Az eddigiek alapján jól látható, hogy a helyszíni tevékenység minőségbiztosítása gyenge lábakon áll, túlságosan sok helyen, szétszórtan található meg a szabályozás, túl nagy jelentőséget kapnak a kriminalisztikai ajánlások, így kissé alulszabályozottnak tűnik a szemle folyamán beszerezhető bizonyítékok kezelése, ami lehetővé teszi a szemlék elnagyolását is.

A helyszíni szemle során szerzett információkat jelentés vagy jegyzőkönyv formájában okiratba kell foglalni, hogy azok az eljárás minden szakaszában bizonyítékként felhasználhatók legyenek. A jelenlegi büntetőeljárás-jog megengedi a jelentés készítését jegyzőkönyv helyett, így annak sem elvi, sem gyakorlati akadálya nincs.¹⁰ Súlyosabb bűncselekmények esetén azonban nem ajánlott a jelentéskészítés, mert az kisebb erővel esik a latba, hiszen az

¹⁰ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. tv. 166–168. §.

PÁLYÁZAT

abban foglaltakat csak a készítője hitelesíti az aláírásával, míg a jegyzőkönyvet annak tartamával egyetértve minden jelenlévő aláírja. Különösen jelentős ez azokban az esetekben, ahol a sértett vagy a képviselője nincs jelen, illetve ahol a gyanúsított jelen van. A nyomozó szerv emellett elrendelheti, illetve elrendeli – a gyanúsított, a védő és a sértett indítványára – a nyomozási cselekmények (jelen esetben a szemle) jegyzőkönyv helyett más módon történő rögzítését, amelyet nyolc napon belül írásba kell foglalni. Ez a 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendeletbe foglalt rendelkezés lehetővé teszi a helyszínen készített video-, fénykép-, illetve hangfelvétel, jegyzet, feljegyzések és vázlatrajz jegyzőkönyv készítéséhez történő felhasználását.

Az új szemlélet szerint azt kell alapul venni, hogy a szemle csak akkor válik minden szempontból elfogadhatóvá, ha az eljáró hatóság

- a kétségbevonhatatlanul jogszerűen beszerzett bizonyítékokat olyan
- szakszerűen kutatta fel, hívta elő és rögzítette, hogy azok a bűncselekmény megtörténtét, az elkövető kilétét bizonyítani képesek, és
- oly módon került sor a csomagolásukra és dokumentálásukra, hogy a bizonyító erejüket az eljárás során végig fenntartják, mindamelllett
- megváltoztatásuk, meghamisításuk annak módja és személye megállapítása nélkül kizárt.

Az elfogadható minőségű helyszíni szemle végrehajtása alapjainak megfogalmazásához végig kell gondolni a lehetőségeket, a rendelkezésre álló erő és eszköz szerinti adottságokat, az adott korlátokon, hatáskörön belül meg kell határozni az illetékességet, és akár létre lehet hozni egy mindenki számára kötelezően betartandó szabályrendszer (mint például a rendkívüli halálra vagy a körözési feladatokra vonatkozó szabályozások). Nem feltétlenül új szabályzatban, a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet ugyanis foglalkozik a helyszíni szemlével, így elég azt kiegészíteni olyan kötelezően betartandó szabályokkal, amelyek segítik a nyomozók és a technikusok munkáját.

A hatáskör kapitányság, megye és ORFK szinten természetesen adott, de a kapitányságokon belül lehet élni egyedi megoldásokkal őrökre, körzeti megbízottra leosztott feladatokkal, avagy a létszámproblémák enyhítésére az egy bizonyos feladatra történő vezénlyéssel. Jó példa erre az a kapitányság, ahol a bűnügyi helyszínelő osztály alapszemélyzetét kiegészítve az őrökről vezényelt nyomozók is részt vesznek a helyszíni szemlék végrehajtásában.

PÁLYÁZAT

Ha lehetőség van rá, a kiemelt bűncselekmények helyszíni szemléljét a jobban képzett, akár erre specializálódott nyomozók, bizottságvezetők végezzék, a kisebb súlyú bűncselekmények helyszínén olyanok járjanak el, akik tisztában vannak a szemle jelentőségével, feladataival, céljával, és alkalmasak arra, hogy elkészítsenek egy egyszerűbb szemlejegyzőkönyvet, sőt bűnügyi technikus hiányában az alapvető nyomok, anyagmaradványok rögzítésére képesek oly módon, hogy az így beszerzett bizonyítékok az eljárás során teljes értékűen felhasználhatók lesznek.

Hatáskörön belül az illetékességet kisebb egységekre, kapitányságok helyett örsökre, esetleg körzeti megbízottra és a területére is le lehet osztani a minősítésalapú elvek figyelembevételével.

Természetesen a legjobb megoldás a bűnügyi helyszínelő csoport, alosztály, osztály létrehozása, amelyben speciális szakértelemmel felvértezett, erre kiképzett munkatársak végzik a helyszíni szemlét. Mivel ez a létszámhiány miatt kevés helyen valósítható meg, jó megoldás a vegyes rendszer. Volt szerencsém megalkotni egy ilyen rendszer alapjait, és már több mint két éve jól működik. Ebben a rendszerben a városi kapitányságon a speciális szakképzéssel bíró bűnügyi helyszínelők mellett napi szinten vezényelt nyomozók vesznek részt a helyszínelő munkában. Az állandó tagok a kiemelt vagy nagyobb kárral járó bűncselekmények és a rendkívüli halálesetek helyszíni szemléljét folytatják le, a vezényelt nyomozók pedig a kisebb súlyú bűncselekményekben tevékenykednek. Az ugyanitt állandó beosztottként jelen lévő bűnügyi technikus csak azokon a helyszíneken nem jelenik meg, amelyek a feladat nélküle is megoldható.

Ez a megoldás nem várja el a nyomozóktól, hogy polihisztoroként minden feladat végrehajtásához meglegyen a szaktudásuk, elegendő az alapok elsajátítása is, de a csak e feladat végrehajtására specializálódott nyomozóktól a kiemelt ügyekben jobb minőség várható el. A cél az, hogy mindig legyen elegendő és a helyszíntípushoz tudással felvértezett erő.

A helyszíni szemlék megfelelő minőségű végrehajtásához természetesen szükség van megfelelő tudású, szakértelmű bűnügyi technikusra, akitől szintén nem várható el, hogy mindenhez értsen, elég, ha a rendelkezésére álló technikai eszközöket magabiztosan, a céljának megfelelően kezelve, a nyomok, anyagmaradványok felkutatásakor, rögzítéskor és csomagolásakor úgy jár el, hogy azal a lehető legnagyobb segítséget nyújtja a bizottságvezetőnek a szemle alapját adó múltbeli esemény rekonstruálásához, az abban részt vevők felderítéséhez.

A cél azonban, hogy a bűnügyi technikus a munkája során feltárt nyomokkal, anyagmaradványokkal, elváltozásokkal, körülményekkel kapcsolatos, az

PÁLYÁZAT

esemény szempontjából releváns észrevételeit közölje a bizottságvezetővel, hogy azokat a megfelelő módon dokumentálhassák. Egyúttal azonban a bűnügyi technikusnak is kötelessége a saját tevékenységének jogszabályoknak megfelelő dokumentálása (például a bűnjelek bűnjelcímkén vagy bűnjelzacs-kón, esetleg más módon történő feliratozása).

Fontos, hogy mindig legyenek megfelelő, a helyszíni szemle adta feladatok végrehajtásához szükséges felszerelések, úgymint fényképezőgép, videofelvéví, nyom- és anyagmaradványok felkutatásához, rögzítéséhez, csomagolásához szükséges eszközök.

Mivel úgy tünik, hogy sem elegendő erő, sem elegendő eszköz nem áll rendelkezésre a helyszíni szemlék színvonalcsökkenésének a megállítására, esetleg a színvonal emelésére, és még a rendelkezésre álló erő korral vagy szakmai tapasztalattal erősített képzettsége is alacsony szintű, a megszokottaktól eltérő megoldást kell keresni. Az elmúlt hatvan évben többször felmerülő hasonló problémákra mindig ugyanaz volt a megoldás: lényegében semmi sem történt, csak beszéltünk a bajokról. Mindenki elmondta, hol látja a problémát, felvetődött a szemle szabályozásának gondolata, de lényegében csak a technikai fellendülés, az áttörések tartották szinten (vagy emelték egy elfogadható szintre) a helyszíni szemléket. Ebben az időszakban az informatika fejlődése és felhasználása, valamint a DNS-vizsgálatok alkalmazása jelentette a fejlődést.

Milyen lehetőségek vannak arra, hogy a rendelkezésre álló erő és technika felhasználásával jobb minőségű szemlék készüljenek? Természetesen taktikai megközelítéssel érhetünk el eredményt úgy, hogy közben folyamatosan fejlesztjük az erőben rejlő tudást és gyakorlatot, valamint a technikai eszközeinket. Ha sem mód, sem idő, sem lehetőség, sem pénz nincs arra, hogy oktatókkal, gyakorlatokkal gyorsan emeljük a tudást, és hogy kívádjuk annak készségi szintre emelkedését, új taktikai alapokra kell helyezni a helyszíni szemléket. A közös cél új szabályok felállítására, kilépés a múltból, az adminisztrációs teher ésszerűsítése, szemléletváltás, alaposág és kellő részletesség. A tapasztalat adta alaposágot pótolni kell, hiszen a rendelkezésre álló erő nagy része fiatal, a korral szerzett élettapasztalata is alacsony szintű, szakmai tapasztalata pedig jó esetben egy-öt év lehet. A tanult kriminalisztikai ismereteik még nem ülepedtek le, a tudásuk nagyrészt már megvan, de éles helyzetben, a helyszínen való alkalmazási szintje még alacsony. Azt viszont mindenképpen ki kell használni, hogy a helyszíni szemle végrehajtásához szükséges tudás ott lappang a fejekben. Mi a megoldás? Figyelmeztetni kell a bizottságvezetőt és a technikust az elvégzendő feladatokra. Fel kell hívni a fi-

PÁLYÁZAT

gyelmüket arra, amit mi már megtapasztaltunk, meg kell mutatni a hibalehetőségeket és a helyes irányt. Mindezt úgy kell megtenni, hogy lehetőleg ne növekedjen (vagy ne túl nagymértékben) az adminisztrációs teher, és ne azt érezzék, hogy direkt irányítás alá kerültek, hanem azt, hogy profik, akikre súlyos bűncselekmények helyszíni szemléit, a nyomozás alapjainak megteremtését bízták. Erre tegyünk kísérletet, dolgozzunk ki általánosságban használható sémákat (katalógusokat), a fényképezésre, nyomkutatásra figyelmeztető, egyúttal azt adminisztráló adatlapokat, amelyek könnyen kezelhetők, logikusak és – az arról készült szemlejegyzőkönyv, adminisztrált kutatás és bizonyítékrögzítés, valamint fényképmelléklet és helyszínvázlat minőségének javulásával – magasabb szintre emelik a szemle minőségét.

Minden érintett részére oktatásokat kell szervezni, amelyek általános és speciális tartalommal megfelelő alapot adnak a helyszíni szemlék helyes végrehajtására, a kriminalisztikai gondolkodásra és a lehető legtöbb bizonyíték összegyűjtésére. Az oktatásokon elhangzottakat számon kell kérni, vizsgáztatni kell annak érdekében, hogy a megszerzett ismeretek értéket is jelentsenek, majd a gyakorlati munka közben folyamatosan ellenőrizni kell az elmélet beépülését. Az önbecsülés kialakítása, fenntartása és emelése érdekében szükséges a pozitív visszajelzés is.

A szemlén részt vevőknek az elméleti tudáson és annak gyakorlati alkalmazhatósága ismeretén kívül szükségük van arra is, hogy pontosan tisztában legyenek a feladatukkal. Ez azt jelenti, hogy minden résztvevőnek meg kell fogalmazni a feladatát, kompetenciáját és a hierarchiában elfoglalt helyét. A szemlebizottság tagjainak munkája csak akkor kérhető számon, ha mindegyikük tudja, mi a feladata. Így ellenőrizhető és ellenőrizendő az elvégzett munka, mert csak a meghatározott feladatok kérhetők számon, de azokat számon is kell kérni.

Azt, hogy kinek kell megjelennie a helyszínen, már az ötvenes évek elején pontosan megfogalmazták, és a korábban idézett szöveg ma is megállja a helyét. Mivel mindenkinek tisztában kell lennie a feladatával, ezért azt is egyértelműen meg kell fogalmazni, és tudatosítani kell a résztvevők bizottsági hierarchiában elfoglalt helyét is, mert csak így kaphatunk profi, együttműködésre alkalmas, felelősséggel irányított csapatot, amelyben minden résztvevőtől el lehet várni, hogy a saját szakmája szabályai szerint lelkiismeretesen végezze a munkáját.

Ha a nyomozás vezetője jelen van a helyszínen, a teljes bizottság, valamint a bűncselekmény kapcsán adódó egyéb feladatokat végrehajtó teljes állomány parancsnoka, főszervezője, aki a helyszíniszemle-bizottság szakmai

PÁLYÁZAT

munkájában irányvonalakat határozhat meg, de leginkább koordináló, kapcsolattartó szerepe van, ő gondoskodik az információáramlásról, és képes a szükséges tájékoztatás megadására is.

A bizottságvezető a teljes szemlebizottság munkáját irányítja, meghatározza az elvégzendő feladatokat, de a feladatok végrehajtását a speciális szakképzettségű bizottságtagok tudására alapozza. A bizottságvezetőnek erős szakmai tudása kell hogy legyen mind a büntetőjog, mind a kriminalisztika ágai, ezen belül leginkább a krimináltaktika és a krimináltechnika területén, de az igazságügyi orvostani tudása is átlagon felüli kell hogy legyen azért, hogy rálásson a beosztottjai munkájára, és képes legyen a feladatok meghatározására.

Kisebbsúlyú bűncselekményeknél előfordulhat, hogy a helyíni szemlé nem bizottság folytatja le, hanem egyetlen nyomozó megy a helyszínre, aki fényképfelvételeket készít és a szükséges mértékben el tudja végezni a nyomkutatást és -rögzítést is. Ebben az esetben természetesen olyan nyomozónak kell intézkednie, akinek van a bizottságvezető képzettségének megfelelő szintű tudása.

A bűnügyi technikus a bizottságvezető irányítása alatt a helyszínen jelenlévő szakértőkkel együttműködve végzi a feladatát. Ki kell hangsúlyozni azonban, hogy a technikus csak és kizárólag olyan munkát végezhet a helyszínen, amire utasítást, illetve engedélyt kap. Önállósága addig terjedhet, hogy a rábízott feladatot saját belátása, felkészültsége, tudása alapján hajtsa végre, és ha a munkája közben olyan információ jut a birtokába, amely a nyomozást segíti, más nyomok, anyagmaradványok, bizonyítékok vélhető helyére, az elkövető kitérére, illetve a vizsgált bűncselekmény lefolyására utaló adatokat tartalmaz, azt a lehető legrövidebb időn belül hozza a bizottságvezető tudomására.

A technikus a helyszíni szemle statikus szakaszában fényképfelvételeket és videofelvételt készít, valamint vázolja a helyszín főbb kontúrjait. Elvégzi a később el nem végezhető méréseket úgy, hogy folyamatosan szem előtt tartja a bizottságvezető utasításait és azt, hogy e tevékenysége folyamán véletlenül se semmisüljenek meg bizonyítékok, nyomok, anyagmaradványok, különös tekintettel a DNS-, szag-, illetve lábbelinyomokra, anyagmaradványokra.

A helyszíni szemle során csak egyértelmű esetben mérlegelheti a munkájához köthető szakértő lehetőségeit, saját okfejtés alapján nem juthat olyan következtetésre, hogy valamely nyom, anyagmaradvány, egyéb bizonyíték rögzítésére nincs szükség, hiszen azzal a szakértő úgysem tud majd mit kezdeni. Az ilyen irányú vélelmeit a bizottságvezetővel kell megbeszélnie, majd

PÁLYÁZAT

az ezután kapott utasítás szerint kell eljárnia. A rábízottakat a teljességre törekedve hajtsa végre, csak olyan feladat alól kaphat felmentést, amelynek elvégzésekor veszélybe kerülhet az egészsége, testi épsége. Ha a bizottságvezető úgy határoz, a korábban veszélyesnek ítélt feladatot a veszélyhelyzet megszüntetése után, megfelelő védőfelszerelés használatával el kell végeznie. Kötelessége a nyomok, anyagmaradványok, egyéb bizonyítékok szakmai tudásának megfelelő felkutatása, rögzítése, csomagolása, a munkáját dokumentáló iratok elkészítése.

Mivel a bűnügyi technikusok közül keveseknek van nagy tapasztalatuk, illetve az egységes munka biztosítása is megkívánja, célszerű a feladatvégrehajtást támogató segédletek elkészítése, amelyek lehetővé teszik a maradéktalan, pontos, követhető, ellenőrizhető munkavégzést.

A bűnügyi technikusok munkája hosszú évek, évtizedek óta változatlan, a technikai fejlesztés egy-két új, kriminalisztikailag értékelhető bizonyítékfajta (például DNS) megjelenésén túl a bizonyítékok felkutatására, rögzítésére és csomagolására korlátozódott. Ezek az új eszközök megkönnyítik a latens, illetve mikroméretű nyomok felkutatását és rögzítését, ennek következtében több bizonyíték kerül az eljárásba. Nem is lehet másra alapozni a helyszíni szemle technikai fejlesztésének lehetőségeit, mint erre, illetve az elvégzendő feladatokra felhívó, azok dokumentálását segítő és rendszerező taktika kidolgozására és az ehhez szükséges formanyomtatványok elkészítésére, elterjesztésére. Vigyázni kell azonban arra, hogy megtaláljuk az egyensúlyt, a formanyomtatványok ne terheljék nagyobb mértékben a technikust, mint amennyivel növekszik a szemle minősége a használatuk nyomán.

A szaktanácsadó jelenlétének célja, hogy a különleges szakértelmet igénylő kérdésekben már a helyszínen választ adjon olyan kérdésekre, amelyek segítenek például annak megállapításában, hogy történt-e bűncselekmény, ha igen, milyen módon zajlott le, ki vagy kik lehettek az elkövetők, illetve az elkövetőknek milyen jellemzői határozhatók meg. Ezen kívül a szakértő és szaktanácsadó speciális szaktudásával támogatja a helyszíni szemle sikeres lefolytatását akkor is, ha tárgyak, növények, állatok, történések (stb.) helyszíni gyors elemzése után alkot olyan véleményt, von le olyan következtetést, amely a vizsgált esemény szempontjából releváns és szükséges. A szakértő jelenléte nem csak lehetőség, kötelezettség is, hiszen például élet elleni bűncselekmény helyszínén minden esetben jelen kell lennie orvosnak.

A helyszíni szemléken leggyakrabban részt vevő szakértő az orvos, ezért nem lehet eltekinteni a feladata, szerepe bemutatásától, a hierarchiában betöltött helyének a tisztázásától. A rendkívüli halálesetek, valamint a testi épség

PÁLYÁZAT

és élet elleni, halálos kimenetelű bűncselekmények helyszíni szemléljén minden esetben részt vesz orvos. Feladata a halál beálltának megállapítása és a halottvizsgálat. A halottvizsgálat során véleményt alkot arról, mi a halál vélt oka, mikor következhetett be, történt-e bűncselekmény, illetve mi a holttesten lévő sérülések keletkezési mechanizmusa, ha azok eszköztől származnak, milyen eszköz lehetett. Az orvos tevékenysége során közreműködik a holttestből, holttestről szükséges minták, nyomok, anyagmaradványok, elemi szálak, egyéb bűnjelek rögzítésében, valamint részletes és pontos leírást ad a holttestről, a rajta lévő sérülésekről, releváns nyomokról, anyagmaradványokról, feltárt elváltozásokról, mindenről, amiről orvosi szakértelme okán nyilatkozni tud. Az orvost munkájában a bűnügyi technikus segíti, a halottvizsgálat során elkészíti a szükséges fényképfelvételeket, rögzíti és csomagolja a halottról, a halottból származó mintákat, bizonyítékokat. A helyszínen végzett halottvizsgálaton mindenképpen, de a boncolóhelyiségben végzett halottvizsgálat után is az orvos a helyszínt és a helyszínen lévő dolgokat az orvosi véleménye megalkotásához szükséges mértékben a bizottságvezető tudtával és engedélyével megtekintheti, megvizsgálhatja úgy, hogy a vizsgálata során bűnjel ne semmisüljön meg.

Az egészségügyi törvény halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról szóló 34/1999. (IX. 24.) BM–EüM–IM együttes rendelet egyértelműen meghatározza az orvosnak rendkívüli haláleset vizsgálatakor a szemlebizottsági hierarchiában betöltött helyét, amikor a (4) és (5) bekezdéseiben kimondja, hogy *„A halottvizsgálatot végző orvos – amennyiben a hatóság felkéri – részt vesz a szemlén, a szemlejegyzőkönyv orvosi részét kitölti, aláírja és orvosi bélyegzője lenyomatával látja el. Ha a helyszínen a hatóság azt állapítja meg, hogy a haláleset nem rendkívüli, és a szemle megtartását egyéb körülmény nem indokolja, a megállapításairól készített feljegyzést a halottvizsgálat végzésére illetékes orvosnak átadja, aki gondoskodik a halottvizsgálat további teendőinek ellátásáról.”* Ez azt jelenti, hogy az orvos a hatóság (rendőrség) képviselőjében jelen lévő nyomozó, bizottságvezető utasításainak megfelelően jár el, az ő döntése alapján vagy részt vesz a rendkívüli haláleset helyszíni szemléljén, vagy a halálesetet természetes halálként kezelve egyedül jár el.

A bűncselekmények helyszíni szemléljén is egyértelmű a helye, hiszen a bizottság kiemelt tagja, aki a bizottság vezetője után következő legfontosabb személy a halottszemlélken. Ezért a bizottságvezetőnek meg kell követelnie a szemlén részt vevő orvostól a precíz, alapos munkát, de a szükségesnél tovább nem tarthatja a helyszínen, feladata befejeztével elhagyhatja, sőt ha más

PÁLYÁZAT

helyszíni feladatok vannak még hátra és az orvosra már nincs szükség, utasításra hagyja el a helyszínt. Az orvos a helyszíni halottszemle után az ott tapasztaltakról, véleményéről a szemlében érintetteknek kívül senkinek nem nyilatkozhat, még az elhunyt hozzátartozójának is csak külön engedéllyel adhat bármilyen tájékoztatást. Az orvos szakértő helyszíni tevékenységét a bizottságvezető és a bűnügyi technikus dokumentálja, az orvos a helyszíni és halottszemlén készült iratokat aláírja.

A szemlejegyzőkönyv

A helyszíni szemlék szakmai technikai fejlesztésének lehetőségei alapvetően a helyszíni szemléken részt vevők intézkedéseiben keresendők és határozhatók meg, de a fejlesztés eredményessége – vagy eredménytelensége – a helyszíni szemléről készült jegyzőkönyv és mellékletei (fényképmelléklet, videofelvétel, helyszínrajz vagy helyszínvázlat, bűnjelek) minőségén, tartalmán, elkészítésének alaposágán mérhető le.

A helyszíniszemle-jegyzőkönyv tartalmi és minőségi követelményei általánosságban meghatározhatók. E szerint a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a büntetőeljárás-jogban előírtakon túl a helyszín statikus állapotát, valamint a szemlebizottság dinamikus szakaszban végzett minden tevékenységét oly módon, hogy a leírásban folyamatosan tetten érhető legyen a jogszerűség, szakszerűség és kellő részletesség annak érdekében, hogy a jegyzőkönyv alapján az eljárás folyamán bármikor rekonstruálható legyen a helyszín és igazolható legyen az ott lezajlott bűncselekmény.

Mivel az elmúlt hatvan évben több vita is folyt a szakmán belül a szemlejegyzőkönyvek részletességéről, valamint tartalmi követelményeiről annak érdekében, hogy a szemlék színvonalát emeljék, több esetben is felmerült a sematikus helyszíniszemle-jegyzőkönyvek elkészítése is. 1950 táján még úgy gondolták, hogy „A helyszíni szemle lefolyásáról készült jegyzőkönyv elkészítésénél a nyomozónak arra kell törekednie, hogy az a lehetőségekhez képest rövid, könnyen érthető és a mellékletek szerint ellenőrizhető is legyen. Ezért kerülni kell a felesleges leírásokat, különösen akkor, ha a tárgyak alakja, helye és jelentősége a mellékletekből kitűnik.”¹¹ A hatvanas években kicsit csiszoltak rajta, már alaposítást is hangsúlyoznak, és a részletesség itt már tágabb körben értelmezett: „A szemlejegyzőkönyv készítése alapos és pontos

¹¹ Gyarmati István (szerk.): i. m. 179. o.

PÁLYÁZAT

*munkát igényel, mert a jegyzőkönyvből kimaradt tények elvesztik a bizonyítás során jelentőségüket. Ugyanakkor nem szabad a jegyzőkönyvet túlterhelni és ezzel áttekinthetetlenné tenni felesleges, a bűncselekménnyel össze nem függő (irreleváns) tárgyak, nyomok felsorolásával.*¹² Az 1970-es évek elején a helyszíni szemlék minőségromlásának javítása érdekében rendezett tanácskozáson *Detrői Ernő* rendőr alezredes azt mondta, hogy „Évek óta vajdó probléma a sematizált helyszíni szemle jegyzőkönyvek rendszeresítése. Többen idegenkednek a gondolatától és attól tartanak, hogy a tipizált jegyzőkönyvek gondolati restségre ítélik az eljáró nyomozókat, megkötik kriminalista fantáziájukat. Én a magam részéről sokkal inkább tartom reális veszélynek a meglévő hiányosságok fennmaradását, annál is inkább, mert a mai jegyzőkönyvek általánosító tapasztalatai között nem szerepel a szárnyaló fantázia, amelynek következtében a legértékesebb, friss, általában már nem rekonstruálható nyomok, adatok vesznek kárba vagy maradnak felhasználatlanul. Nem pótolhatja a helyszíni szemle jegyzőkönyvet holmi kérdőív, amire »igen, nem« vagy hasonló sztereotip válaszok adhatók. Elképzelhető azonban egy olyan – büntett fajtánként specializált – jegyzőkönyv sablon, amely felvetett kérdések formájában tartalmazza mindazokat az igényeket, amelyek megválaszolása a modus operandi – sőt az egész nyomozás kimenetele és a bizonyítási eljárás – szempontjából alapvetően fontos.”¹³

Összegezve megállapítható, hogy az ötvenes években arra figyelmeztettek, hogy rövid, egyszerű legyen a szemle, ennek következtében már a hatvanas években a nagyobb alaposág szükségét hirdették, 1970-re pedig sikerült elérni, hogy a gyenge minőség javítására országos tanácskozáson keresték a megoldást. Ezen a tanácskozáson merült fel talán először az úgynevezett tipizált szemlejegyzőkönyv igénye, amikor is az idézett szerző büntettfajtánkénti specializációt javasolt. Úgy gondolom, hogy ismét elérkezett az idő a helyszíniszemle-jegyzőkönyvek hasonló módon történő minőségjavítására, bár én nem büntett-, hanem helyszínfajtánkénti specializációt javaslok. Ezek a helyszínfajtákra készült segédletek azonban figyelemfelkeltő, a helyszíntípusra jellemző, jegyzőkönyvben rögzítendő vagy csak elvégzendő feladatokra utaló megjegyzések logikus gyűjteményei, katalógusai.

A tapasztalattal és szakértelemmel felvértezett nyomozó a helyszíni szemléken teendő intézkedéseket fejben katalogizálja, és mindig azt veszi elő, amelyik éppen az aktuális helyzethez passzol, és szükséges ahhoz, hogy minden

¹² Garamvölgyi Vilmos (szerk.): i. m. 375. o.

¹³ A Kriminálisztikai és Módszertani Tanácskozás anyaga... i. m. 122. o.

PÁLYÁZAT

fontos feladatot elvégezzon, minden releváns tényt rögzítsen. Sajnos azonban manapság kevés olyan nagy tapasztalatú és szaktudású nyomozó van, aki hiába nélkül megtesz minden szükséges intézkedést. A vonatkozó jogszabályok, rendeletek, utasítások szerint a helyszíni szemlét a büntetőeljárás-jogban megkívántaknak és a kriminalisztikában ajánlottaknak megfelelően kell elvégezni. Ezek a normák olykor fel is sorolnak néhány kötelezően elvégzendő feladatot, de nyilván nem teljes körűen és nem is egy helyre gyűjtve. A különféle bűncselekmények, halálesetek vizsgálatára vonatkozó jogszabályok, a büntetőeljárás-jog és a kriminalisztika ajánlásai szerint kigyűjtöttem néhány helyszínfajta esetében általánosan és az egyes tipikus halálesetek során teendő alapvető intézkedéseket, rögzítendő tényeket, amelyek katalógusszerűen alkalmazhatók és felhasználhatók. Úgy gondolom ugyanis, hogy nincs más lehetőség a fejlődésre, mint valamilyen módon tudatni a helyszíni szemlén részt vevőkkel, hogy mi az, amit meg kell tenniük, és eközben a katalógusoknak megfelelő tevékenység megkövetelésével egyúttal rá lehet vezetni őket az alaposabb munkára és a gondosabb jegyzőkönyv készítésére.

Ehhez hasonlóan a hetvenes évek elején tartott tanácskozáson Katona Géza azt mondta, hogy „A helyszíni szemle jegyzőkönyvek teljességét az egyes bűntett, s helyszínekategóriákban megfelelő tagozódású szemle jegyzőkönyv sémák kidolgozásával mozgátsuk elő. A vázlat ne zárja ki az egyéni megállapítások lehetőségét, sőt ezek előmozdítására tartalmazza azokat a kérdéscsoportokat, amelyek tisztázására a szemle lefolytatójának gondot kell fordítani.”¹⁴ Akkor nem került sor ezek megalkotására.

Mivel a szemlén rögzített nyomok, anyagmaradványok, elváltozások, körülmények a bűncselekmény és az elkövető bizonyítására leginkább összefüggésükben használhatók fel, el kell várnunk, meg kell követelni a bizottság vezetőjétől (nyomozótól) minden helyszíni szemle után egy a szemlén gyűjtött bizonyítékok helye, elhelyezkedése és a helyszínen tapasztalt összeillesztése módszerével elkészített szubjektív, az elkövetés módjára és az elkövető személyére vonatkozó következtetéseket, verziókat tartalmazó jelentést. „A helyszíni szemlével szemben felállított alapvető igényt, az objektivitás elvét sértené, ha a jegyzőkönyvben a bizottság által közvetlenül érzékelt dolgokon és jelenségeken kívül szubjektív elemek is szerepelnének. A jegyzőkönyvbe a helyszínen a szemle pillanatában talált állapota kerül rögzítésre annak ellenére, hogy azt esetleg megváltoztatták.”¹⁵ Ezzel egyetértve azt kell mondanom, hogy valóban nem a szemlejegyzőkönyvben, de mellékleteként min-

¹⁴ Uo. 114. o.

¹⁵ Garamvölgyi Vilmos (szerk.): i. m. 375. o.

PÁLYÁZAT

denképpen indokolt a szubjektív jelentés a következők szerint: „A jegyzőkönyv a mellékleteként szereplő dokumentációval együtt – még, ha legrészletesebben rögzítették is a megállapításokat, észlelteket – nem képes a látottakat, tapasztaltakat a maguk teljességében visszaadni, elsősorban azért, mert az iratokból nem tűnhet ki például az összbenyomás, de azért is, mert a legrészletesebb jegyzőkönyv sem lehet teljes. [...] nem nélkülözheti sem a nyomozást folytató, sem az ügyész, de a bíró sem a szemlét lefolytató bizottság megalapozott, ténybeli következtetéseit a felkutatott nyomok, elváltozások eredetére, a bűntettel való összefüggésére, az elkövető tevékenységére vonatkozóan.”¹⁶

Ez a következtetés levonására irányuló feladatmeghatározás céljából készülő szubjektív jelentés nemcsak a nyomozó, vizsgáló, ügyész és a bíró támogatására szolgáló eszköz, hanem egyben logikus gondolkodásra ösztönözi a bizottságvezetőt, ami visszahat a helyszíni szemlén tett intézkedésekre, illetve az elkészült jegyzőkönyv tartalmára, minőségére is.

A bűnjelek csomagolása, hitelesítése, a nyomozás közbeni mozgatása igen fontos része a büntetőeljárásnak. A helyszíni szemlék minőségének javításához azonban, elsősre úgy tűnik, nem sok köze van. Mivel azonban a bűnügyi technikus a helyszíni tevékenysége során a bűnjeleket felkutatásuk és rögzítésük után az állapotuk, állaguk megőrzése, illetve szennyeződéstől való megóvásuk, valamint a bűnjel esetleges szennyező, mérgező, fertőző hatásának megfékezésére érdekében hitelesen, gyorsan és a célra alkalmas módon kell hogy becsomagolja, olyan eszközökre van szüksége, amelyek segítik és nem hátráltatják a munkáját. Egyes bűnjelfajtákra (daktiloszkópiai nyom, elemi szál, DNS-törlet stb.) speciális, könnyen kezelhető és egyszerűen zárható, valamint hitelesíthető tároló-, csomagolóeszközöket kell megalkotni és egységes rendszerbe állítani, ez pedig a technikai eszközök fejlesztéséhez hasonlóan fontos innovációs lépéseket kíván. A tervezést nem nagy dolgokkal kell kezdeni, egyszerű eszközök is alkalmazhatók a hiteles és gyors helyszíni bűnjelkezelés érdekében, amik szintén a helyszíni szemle precizitását növelik. Ilyen lehet az egyszerűen, például öntapadós szalaggal vagy egyéb módon zárható bűnjelutasak, zsák, fiola, doboz, amelyeken jól látható helyen feltüntethető a tartalma, az ügy és a bűnjel száma is. De nemcsak technikai, hanem egyszerű taktikai változtatások is segíthetik a bűnügyi technikus helyszíni munkáját, amelynek következménye egy magabiztosabb, bűnjelkutatás és -rögzítés, valamint ezek dokumentálásával kezdődik meg a bűnjelkezelés. Egy erre alkalmas, a helyszíni

¹⁶ A Kriminálisztikai és Módszertani Tanácskozás anyaga... i. m. 103–104. o.

PÁLYÁZAT

munka közben használható nyomtatvány nemcsak a helyszíni, hanem az utána következő bűnügyi technikai munkát is megkönnyíti, hiszen dokumentált, hitelesen és a bűnjelfajtaához alkalmas módon csomagolt bűnjelekkel lehet a helyszínről elvonulni. A bűnjelek további kezelését is megkönnyíti ez a dokumentum, ugyanis ennek alapján azonnal lehet intézkedni a bűnjeljegyzék elkészítésére, a bűnjelek további nyomkutatásra vagy szakértőhöz továbbítására, illetve bűnjelkamrába történő elhelyezésére. Ez az irat egyben a helyszíni szemle mellékleteként az ügyiratban a bűnjelek hitelességét erősíti, segítségével maradéktalanul betartható minden a 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet¹⁷ 32–35. §-ában foglalt követelmény. A formanyomtatvány kitöltésével a bizottságvezető a helyszíni szemle dinamikus szakaszának helyszínén történő dokumentálását is elvégzi és nyomon követi a bűnjelekre vonatkozó helyszíni tevékenységet (kutatás, rögzítés, csomagolás), így csökken az esélye annak, hogy valami fontos és lényeges bűnjel a helyszínen maradjon.

Összegzés

1950 óta több írásban is megjelentek már olyan gondolatok, amelyek a helyszíni szemle minőségének javítását célozzák és a mai napig helytállóak. Ezeket nem lehet figyelmen kívül hagyni, hiszen alapvető és érvényes igazságokat tartalmaznak olyan kriminalisták tollából, akik közül többen még mindig azon fáradoznak, hogy a kor követelményeinek megfelelő, a lehető leghatékonyabb módszereket, technikai, taktikai ajánlásokat dolgozzák ki a nyomozás eredményességének növelése érdekében. Talán nem is tudtam igazán újszerű észrevételeket tenni a hibák, hiányosságok feltárása során, hiszen az idézetekből is jól látható, hogy az alapprobléma folyamatos: *a helyszíni szemlék minősége nem igazán felel meg az elvárható szintnek*. Írásomban mégis megkíséreltem rámutatni a minőség alacsony szintjének jelenlegi okaira azért, hogy az okokat vizsgálva megtaláljuk a megoldást. Ezek között az okok között szerepel sajnos a szakmai (sokszor élet-) tapasztalat hiánya, a rendőrök szűkségesnél alacsonyabb létszáma, a technikai eszközök mennyisége és minősége, és még sok más is közreható tényező, mint például gazdasági és politikai változások.

Johann Wolfgang von Goethe igazságára utalva csak azt mondhatom, hogy a probléma megoldását ott kell keresni, ahol meg lehet találni. Sem új

¹⁷ A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól.

PÁLYÁZAT

munkaerőre, sem a tapasztalat azonnali növelésére, sem nagyobb mennyiségű technikára fordítható összegre nem számíthatunk, ezért másik úton kell elindulni. Ami egyértelműen célra vezet, az az oktatás, számonkérés, feladatmeghatározás és visszajelzés, ez azonban időigényes. Meg kell kezdeni a helyszíniszemle-bizottság tagjai feladatának megfelelő oktatásokat és ezen belül a személyi kompetenciák meghatározását, de egyéb megoldásra is szükség van. Ez pedig jelen körülmények között nem lehet más, mint a katalógusszerűen elkészített, különféle események helyszíni tevékenységére vonatkozó iránymutatások kézbe adása és a helyszíni szemlén való használatának megkövetelése, ellenőrzése. Úgy látom, rövid távon nincs más megoldás a helyszíni szemlék minőségének javítására, mint a nyomtatványok alkalmazása, amelyek legalább az alapvető tartalomra és tevékenységre iránymutatást adnak, és mindaddig segítőtársai a bizottságvezetőnek és bűnügyi technikusknak, amíg megszerzi a kellő szaktudást és gyakorlatot.

A helyszíni szemle végrehajtása és dokumentálása során mégis talán az a legfontosabb, hogy közös cél legyen a megújulás, a tudás megszerzése, a fejelem, a precizitás, a lelkiismeretesség és az együttműködés.